

Տ. ԱՐԱՐԱՏ ԲՀՆ. ՊՈՂՈՍՅԱՆ

**Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ
ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀՈԳԵԻՈՐ-ԿՐԹ-ԱԿԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ¹**

Հայտնի է, որ կրոնական կառույցները ոչ միայն հոգեւոր քարոզչություն են իրականացնում, այլև՝ կրթադաստիարակչական գործունեություն: Հայ Եկեղեցին եւ նրա սպասավորներն այս գիտակցումն են ունեցել դեռեւս Գրիգոր Լուսավորչի ժամանակներից: Ճիշտ է՝ գիտության լույսն այդ շրջանում հայ ժողովրդի մեջ տարածվում էր օտար լեզվով՝ հիմնականում հունարենով եւ ասորերենով. Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու նախաձեռնությամբ Ե. դարի սկզբին հայ ժողովուրդն ունեցավ իր այբուբենը: Գրերի գյուտից հետո դրվեց հայ դպրության հիմքը, որի համար պարտական ենք Մայր Եկեղեցու մշակներին՝ Հայոց Կաթողիկոս Սահակ Ա. Պարթևին եւ Մեսրոպ Մաշտոցին: Վերջիններս առաջին դպրոցը հիմնեցին Վաղարշապատ քաղաքում, որտեղից եւ հայ դպրության լույսն սկսեց ճառագել Հայաստան աշխարհում՝ օտարալեզու ուսուցումը դարձնելով հայալեզու: Հետագայում, քաղաքական վայրիվերումների պատճառով հայրապետական աթոռը դեգերել է. հայտնի է, որ այն վայրերում, որտեղ հաստատվել է կաթողիկոսական աթոռը, Հայոց հայրապետների, արժանավոր եկեղեցականների եւ երախտավորների ջանքերով հիմնվել են դպրոցներ, կրթական հաստատություններ, գրչության կենտրոններ:

Այս տեսիլքի եւ գաղափարի կրողն է նաեւ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը: Վերջինիս ստեղծած նյութական մշակույթի մասին չէ, որ հոգվածում ցանկանում ենք խոսել, թեւեւ նյութական բազմաթիվ արժեքներ անվերապահորեն կարող են դիտարկվել որպես հոգեւոր մշակույթի մաս: Կանդիդատնախնայ Վեհափառ Հայրապետի կրթադաստիարակչա-

¹ Նյութը պատրաստելու ժամանակ մեզ տրամադրած տեղեկությունների համար հատուկ շնորհակալություն ենք հայտնում Մայր Աթոռի Դիվանատանը, Քրիստոնեական դաստիարակության կենտրոնին: Օգտվել ենք նաեւ պաշտոնական մի շարք կայքերից (օր.՝ <http://www.armenianchurch.org>, <http://www.hayordyaclner.am>), որոնցից վերցրած նյութերը փորրիկն խմբագրելով՝ ներառել ենք հոդվածում. ամբողջ նյութն առավելապես ունի հավաքչական բնույթ, քան հեղինակային:

կան գործունեությանը, որը, միանշանակ, համարվում է մեր ժողովրդի հոգետոր մշակույթի կարեւոր ձեռքբերումներից:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ.-ի հոգետոր-մշակութային գործունեությունն սկսվում է դեռեւս Գետրգյան հոգետոր ճեմարանն ավարտելու տարիներից. նորավարտ Կորիճ սրկ. Ներսիսյանը երջանկահիշատակ Վազգեն Ա. Հայրապետի տնօրինությամբ 1972 թ. նշանակվում է ճեմարանի տեսչի օգնական-դաստիարակ եւ Հին ու Նոր Կտակարանների պատմության դասախոս: Իր պարտաճանաչ ու նվիրյալ աշխատանքի շնորհիվ շուտով աչքի է ընկնում եւ ուսումը շարունակելու համար մեկնում Վիեննա:

Գետրգյան հոգետոր ճեմարանում պաշտոնավարելու տարիները հիմք հանդիսացան հոգետոր-կրթական հաստատություններ հիմնելու եւ ղեկավարելու փայլուն կարողությունների ձեւավորման համար: Վեհափառ Հայրապետի բազմաթույթ գործունեությունից առանձնացնելու ենք կրթության եւ դաստիարակության ոլորտներին վերաբերող կարեւորագույն հանգրվանները:

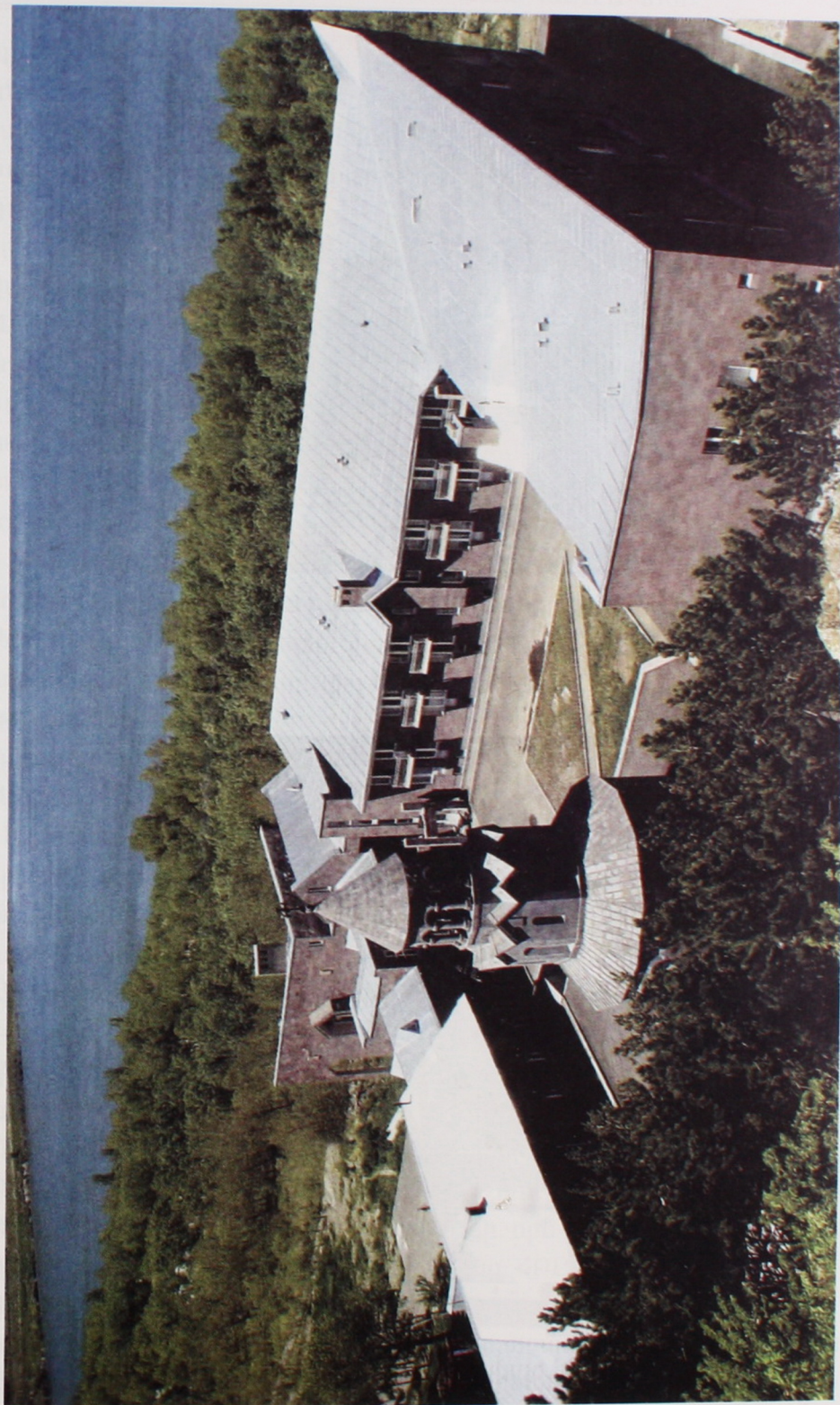
Վազգենյան դպրանոց. Գարեգին արք. Ներսիսյանի ջանքերով 1990 թ. Սեւանում հիմնադրվում է Հոգետոր դպրանոց, որը մեկ տարի անց անվանվում է «Վազգենյան»: Հայ ժողովրդի համար դժվարին ու ծանր օրեր էին. նմանատիպ նախաձեռնության հեղինակը պետք է մեծ համարձակություն ունենար...

Քսանչորս տարի առաջ բացված Սեւանի ճեմարանում² այսօր ապրում եւ կրթվում է 72 ուսանող. նրանք հետագայում պետք է ծառայեն Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու թեմերում՝ թե՛ Հայաստանում, թե՛ Սփյուռքում: Ուսանողների մեծ մասը Հայաստանից է, սակայն սաներ կան նաեւ Վրաստանից, Ռուսաստանից եւ Աբխազիայից:

Գարեգին արք. Ներսիսյանի ջանքերի շնորհիվ, ինչպես նաեւ տիար Գառնիկ եւ տիկին Անահիտ Յակուբյանների բարերարությամբ՝ նոր շենքի ննջասենյակների, դասասենյակների ու գրադարանի կառուցման աշխատանքներն ավարտվեցին 2002 թվականին:

Վերջին տարիներին Զվարթնոցի դասական ճարտարապետական ոճով մի գեղեցիկ մատուռ է կառուցվել, որտեղ ամենօրյա ծեսերն են կատարվում: Ս. Հակոբ Մծբնեցու անունով օծված այս մատուռը եւս կառուցվել է Յակուբյանների բարերարությամբ: Իսկ Խաչատուր Մարտիրոսյանի հովանավորությամբ կառուցվել է դպրանոցի մարզադահլիճը:

2 Ներկայիս ճեմարանի տեղում Մկրտիչ Ա. Վանեցի Կաթողիկոսի օրոք 1898 թվականին դպրոց է կառուցվել: Հիմքը փորվել է հարեւանությամբ գտնվող՝ Թ. դարի եկեղեցիների երկայնքով: Ըստ ավանդության՝ Ս. Գրիգոր Լուսավորիչը ճանաչել է այս վայրը որպես սրբատեղի եւ Դ. դարում հեթանոսական տաճարի տեղում հիմնել եկեղեցի: Հետագայում արաբներն ու հայերը ճակատամարտել են այստեղ: Վանքը կրթական, մշակութային կարեւոր դերակատարում է ունեցել:

Վազգենյան դպրատուն

Գեորգյան ճեմարանում

Հանուն ապագայի՝ հավատարիմ անցյալի արժեքներին

Դպրանոցի Դ. լսարանն ավարտողներն իրենց ուսումը պետք է շարունակեն Էջմիածնի Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանում, որտեղ երկու տարի կրթվելուց հետո կստանան մագիստրոսի աստիճան: Ե՛ւ բակալավրի, ե՛ւ մագիստրոսի աստիճանը ճանաչվում է ՀՀ կրթության եւ գիտության նախարարության կողմից:

Դպրանոցն ունի իր պարբերականը, որտեղ տպագրվում են եկեղեցական տոներին, ավանդույթներին վերաբերող, աստվածաբանական եւ էթիկական թեմաներով հոդվածներ, ինչպես նաեւ օտարազգի հայտնի աստվածաբանների աշխատությունների թարգմանություններ: Պարբերականում հրատարակվում են գիտնականների, հոգեւորականների եւ տարբեր լսարանների ուսանողների հոդվածները: Բնապահպանության դասընթացի շրջանակում ուսանողները երբեմն ծառատունկ են կազմակերպում:

Բնությունը եւ քաղաքից հեռու լինելը ճեմարանը դարձնում են եկեղեցական արարողությունների, աղոթքի ու խոկման համար կատարյալ վայր. դպրանոց են այցելում նաեւ բազմաթիվ ուխտավորներ:

Ամենայն Հայոց Հայրապետի օրհնությամբ եւ աջակցությամբ՝ դպրանոցի շրջանավարտներից շատերը գիտական աստիճան են ստանում եւրոպական կրթօջախներում:

Հայորդյաց տներ. Կրթական հաստատությունների շարքում կարեւորվեցին եւ կործանումից փրկվեցին նախկին մանկապատանեկան ստեղծագործական հաստատությունները:

Գարեգին արք. Ներսիսյանը, իր գործելակերպի համաձայն, արագ նկատեց այդ կենտրոնների կործանման հետեւանքով հայ մանուկների կրթա-դաստիարակչական ոգու խեղաթյուրման վտանգը: Նրա նախաձեռնությունը դարձավ ազգասիրության լավագույն դրսեւորում, եւ հայ ժողովրդի համար ծանր այդ օրերին եւս մեկ համարձակ քայլ ձեռնարկվեց:

Գարեգին արք. Ներսիսյանի եւ Հայկական բարեգործական ընդհանուր միության այդ օրերի նախագահ տիկին Լուիզ Սիմոն-Մանուկյանի մտահղացմամբ՝ Հայաստանում գործող մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններից մի քանիսը Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու հովանու ներքո վերցնելով՝ 1993 թ. հիմը դրվեց այն կառույցի, որն այսօր հայտնի է որպես «հայորդյաց տուն»: Այդ ծրագիրն իրագործվեց ՀԲԸՄ-ի եւ անհատ բարերարների ֆինանսական աջակցությամբ:

Հայորդյաց տներից չորսը գործում է քաղաքամայր Երեւանում՝ Նոր Նորքում, Արաբկիրում, Մալաթիայում, Քանաքեռում (մանրանկարչության կենտրոն), իսկ երեքը՝ շրջաններում՝ Էջմիածին, Վանաձոր եւ Աշտարակ քա-

ղաքներում: Մոտ ապագայում ծրագրվում է հայորդյաց տներ բացել նաև Գյումրիում, Ալաբանում եւ հանրապետության այլ մարզերում:

Ներկայումս հայորդյաց տուն հաճախող սաների թիվը հասնում է գրեթե 3500-ի, իսկ համակարգում աշխատողներինը՝ 300-ից ավելի: Սաներն ուսանում են տարբեր դասարաններում՝ դեկորատիվ-կիրառական արվեստի, կերպարվեստի, երգ-երաժշտության, սպորտի, օտար լեզուների, համակարգ-չային, լրագրության եւ այլն: Չսահմանափակվելով այսքանով՝ հայորդյաց տներում շարունակաբար իրագործվում են նորանոր ծրագրեր, կազմավորվում նոր դասարաններ:

Ստեղծված է դասավանդման այնպիսի համակարգ, որը հնարավորություն է ընձեռում տիրապետելու ուսուցանվող առարկային: Դրան նպաստում են նաև ավարտական քննություններն ու ստուգաքննությունները: Աշխատանքները ճիշտ եւ գրագետ կազմակերպելու նպատակով կազմակերպվում են դասալսումներ, ստուգայցեր, քննարկումներ: Հայորդյաց տներում ստացած գիտելիքները բուհում կրթությունը շարունակելու կամ համապատասխան ոլորտում աշխատելու հնարավորություն են տալիս: Սաները նաև հոգեւոր կրթություն եւ դաստիարակություն են ստանում:

Ամեն տարի կազմակերպվում են զանազան միջոցառումներ՝ ցուցահանդեսներ, սպորտային մրցումներ, բարեգործական եւ տարեվերջյան հաշվետու համերգներ, տոնակատարություններ, ուխտագնացություններ, խաչերթեր: Հայորդյաց տների սաները մասնակցում են հանրապետական եւ միջազգային ցուցահանդես-մրցույթների, սպորտային մրցումների, համերգների՝ հաճախ վերադառնալով բարձր պարգևներով ու մրցանակային տեղեր գրաված: Կատարողական մեծ վարպետության շնորհիվ՝ սաները հաճախ հրավիրվում են ելույթ ունենալու պետական եւ կառավարական ծրագրերի շրջանակներում կազմակերպվող միջոցառումներին:

2005 եւ 2007 թվականներին Նորքի հայորդյաց տան բեմական խմբերը ԱՄՆ-ում, Կանադայում հյուրախաղերի ժամանակ իրենց ելույթներով հիացրին ինչպես հայ, այնպես եւ օտար հանդիսատեսին: Բարձր գնահատվեց մանկավարժների արհեստավարժությունը. սփյուռքահայ երեխաներին հայկական պար եւ խեցեգործություն ուսուցանելու նպատակով՝ հատուկ հրավերով 2009 թ. ԱՄՆ մեկնեց երկու մանկավարժ:

Հայորդյաց տները, դուրս գալով գուտ ուսուցողական շրջանակներից, համագործակցում են ինչպես սկսնակական կազմակերպության կամավորների, այնպես եւ Արգենտինայի, ԱՄՆ-ի Արեւելյան ու Արեւմտյան թեմերի պատանեկան, երիտասարդական հաստատությունների հետ: Ամեն տարի

Հայ Եկեղեցու պատմությունը կմտնի դպրոց

Հայրույթաց տանը

Հայորդյաց տանը

Նագաշյան մանուկների տանը

Հայաստան են այցելում Բուենոս Այրեսի «Մարի Մանուկյան», Լոս Անջելեսի «Մանուկյան-Դեմիրճյան» եւ «Շամյան» ազգային վարժարանների սաներն ու շրջանավարտները:

Հայորդյաց տներն ունեն հայ կամ օտարազգի բարերարներ, աշակցող կազմակերպություններ. «Զինիշյան» հիմնադրամի եւ Փառեն արք. Ավետիքյանի աշակցությամբ ամեն տարի գրեթե հարյուր սան իր ամառային արձակուրդն է անցկացնում Ադվերանի, Հանքավանի կամ Հայաստանի հանգստյան այլ գոտիների ճամբարներում: Իսկ գերմանացի Էրնսթ-Լյուդվիգ Դրայսը, ամեն տարի այցելելով Հայաստան, իր տարաբնույթ աշակցությունն է բերում այս կառույցին:

Հայորդյաց տների գործունեության նպատակն է ճշմարիտ քրիստոնյայի կերպար կերտելը եւ սաներին հիմնավոր գիտելիքներ հաղորդելը, այնպես որ նրանցից յուրաքանչյուրը դառնա իր ազգային արժեքների գիտակից կրողն ու աստվածային խոսքի նվիրյալ հետետորդը: Այսպիսով՝ «հայորդյաց տուն» նշանակում է հայ մանկան հոգեւոր դարբնոց, ուր անձեությունը դառնում է ձեւ, իսկ խմորյալ հոգին՝ կերպարը հայ քրիստոնյա մարդու, որի կյանքի նշանաբանն է. «Վասն հայրենեաց եւ վասն հաւատի»:

Հայորդյաց տների հիմնադրման նպատակն է՝

ա. Բացահայտել դպրոցահասակ հայորդիների նախասիրություններն ու շնորհները, ստեղծել անհրաժեշտ պայմաններ դրանց զարգացման համար:

բ. Զբաղվել նրանց հոգեւոր (համաձայն Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու դավանանքի), ֆիզիկական, գեղագիտական դաստիարակությամբ՝ բարոյապես կայուն, ուսյալ, ստեղծագործական ունակություններով օժտված ՀՀ քաղաքացիներ կրթելու եւ կերտելու նպատակով:

գ. Արհեստի, արվեստի եւ գիտության բնագավառում կազմակերպել մասնագիտական պատշաճ ուսուցում՝ համադրելով տեսականն ու գործնականը, ավանդականն ու ժամանակակիցը, ազգայինն ու համամարդկայինը:

դ. Կազմակերպել քրիստոնեական կրոնի, Հայ Եկեղեցու պատմության ուսուցում՝ հարգելով մասնակցության կամավորության սկզբունքը:

ե. Տարբեր կազմակերպությունների հետ հաստատել սերտ համագործակցություն՝ բազմաբնույթ միջոցառումների կազմակերպմամբ:

զ. Խրախուսել եկեղեցասիրաց եւ հայրենակցական միությունների կազմավորումը, աշակցել դրանց գործունեությանը:

է. Հայորդիներին քաջալերել եւ մղել բարեգործական, բարեսիրական ձեռնարկումների:

Բարեգործական ճաշարաններ. Ջրիստոնեական ողորմածության, բարեգործության եւ մարդասիրության գաղափարները հայորդյաց տների սաներին գործով ուսուցանելու համար Գարեգին Բ. Վեհափառ Հայրապետը 1996 թ. այդ կառույցներին կից հիմնեց բարեգործական ճաշարաններ, որտեղ սոցիալապես անապահովներն իրենց հանապազօրյա սնունդն են ստանում: Սա եւս սովորեցնում է հայ մանկանը, պատանուն, երիտասարդին անտարբեր չլինել նեղության մեջ գտնվողի նկատմամբ: Բարեգործական ճաշարաններ կան Արաբկիրի, Նորքի, Մալաթիայի, Էջմիածնի եւ Վանաձորի հայորդյաց տներին կից. «Աղքատին ողորմություն տվողը փոխ է տալիս Աստծուն, եւ ըստ նրա տվածի էլ Աստված պիտի հատուցի նրան» (Առակ. ԺԹ. 17):

Նագաշյան կենտրոն. Երիտասարդների խնամատարության եւ սոցիալական ծրագրերի շրջանակներում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի բազմաթիվ ձեռնարկներից կարող ենք առանձնացնել Նագաշյան կենտրոնի բացումը, որտեղ 10 տարեկանից բարձր հասակի 20 աղջիկ ստանում է մասնագիտական կողմնորոշում եւ սոցիալական աջակցություն, հմտանում զանազան արհեստների մեջ: Այսօր «Նագաշյան մանուկների տուն» երեխաների աջակցության կենտրոնն ունի գրեթե մեկ տասնյակից ավելի սան: Մեծ աշխատանք է տարվել կենտրոնի սաների դաստիարակության եւ կրթության ուղղությամբ (աղջիկները մասնակցում են խմբակային եւ անհատական պարապմունքների՝ տարբեր առարկաներից): Կազմակերպվել են միջոցառումներ, սաները մասնակցել են համերգների, հանդիպել տարբեր երգիչների եւ դերասանների հետ:

Էօռնեկյան դպրոց. Նորահաստատ մյուս կրթօջախը Էօռնեկյան դպրոցն է: 2009-ից Մայր Աթոռի հովանու ներքո սկսեց գործել Էջմիածին քաղաքի հանրակրթական դպրոցներից մեկը՝ հովանավորությամբ արգենտինահայ բարերար Էդուարդո Էօռնեկյանի: Հաջողության ուղին բռնած «Էօռնեկյան» դպրոցն անվանակոչված է ի հիշատակ բարերարի ծնողների:

Դպրոցի կյանքում իր ուրույն դերն ունի աշակերտական խորհուրդը, որի բարձրացրած խնդիրները լրջորեն քննարկվում են: Դպրոցում եղել է նաեւ աշակերտների կողմից ուսուցիչների գնահատման փորձ, եւ ամենաբարձր գնահատականներ ստացած մանկավարժները պարգևատրվել են: Տարրական դասարաններում աշակերտները ուսուցողական բեմադրություններ են կազմակերպում ծնողների համար: Ստեղծագործական ազատության ու փոխադարձ հարգանքի մթնոլորտը դրական ազդեցություն է ունենում սաների ընդհանուր զարգացվածության եւ առաջադիմության վրա: Աշակերտները, իրենց ցանկությամբ, դասերից հետո եւ շաբաթ օրերին մասնակցում

Կալկաթայի Հայոց Մարդասիրական ճեմարանում

Աշակերտների օրհնություն

Էռնեսկյան դպրոցում

են արտադասարանական պարապմունքների՝ երգի, պարի խմբակների, թատերախմբի փորձերի:

Վերջին տարիներին են բարձրագույն ուսումնական հաստատություններ ընդունվող, են օլիմպիադաներում հաջողություններ ունեցող սաների թիվը կարուկ աճել է: 2012 թ. օլիմպիադաների հանրապետական փուլին մասնակցել է երկու, իսկ 2013 թ.՝ տասներեք աշակերտ. բոլոր դիմորդներն ընդունվել են բուհեր: Այսօր դպրոցն ունի 20 դասարան, որտեղ սովորում են 311 աշակերտ, իսկ դասավանդում՝ 42 ուսուցիչ:

Աշակերտներն ունեն պատասխանատվության բարձր զգացում, նրանց ջանքերը գնահատվում ու քաջալերվում են: Մրցանակներ են սահմանված ոչ միայն ուսումնական, սպորտի եւ գեղարվեստի բնագավառում, այլեւ բարոյական հատկանիշների համար, օրինակ՝ «ամենաընկերասեր կամ ամենապատասխանատու աշակերտ»: Դպրոցը պատրաստակամ է կրթել եւ դաստիարակել այնպիսի սերունդ, որի գործունեությունը կձառայի ի նպաստ հանրության:

Մրցանակակիրներն ու անապահով ընտանիքների երեխաներն ամառային հանգիստն անց են կացնում Մայր Աթոռի եւ «Զինիշյան» հիմնադրամի կազմակերպած անվճար ճամբարում: Այնտեղ երեխաներն ունենում են օտար լեզուների, երաժշտության, նկարչության, պարի, ասեղնագործության եւ այլ խմբակների, ինչպես նաեւ արշավների, սպորտային խաղերի ու վարժանքների մասնակցելու հնարավորություն: Հոգեւոր գրույցներ են ծավալվում հոգեւորականների ու հոգեբանների հետ:

«Էօռնեկյան» դպրոցում այժմ իրականացվում է «ՆՈԲՈ» (Նոր ուսումնական ռազմավարություն) կրթական ծրագիրը: Այս ծրագիրը, որը նախկինում կոչվում էր «Մեկական համակարգիչ յուրաքանչյուր երեխային», ֆինանսավորվում է Էդուարդո Էօռնեկյանի կողմից: «ՆՈԲՈ»-ի նպատակն է համակարգչով ապահովել աշակերտներին եւ ուսուցիչներին:

«Էօռնեկյան» դպրոցի ուսուցիչներին եւ 1-4-րդ դասարանի աշակերտներին տրամադրվել են Մասաչուսեթսի համալսարանում պատրաստված՝ անձնական օգտագործման XO համակարգիչներ, որոնք ունեն համացանցից անվճար օգտվելու հնարավորություն եւ հայերենով տարբեր ծրագրեր, որոնք օգնում են գրել, նկարել, կատարել մաթեմատիկական գործողություն, ձայնագրություն, լուսանկար ու տեսագրություն, ինչպես նաեւ ունեն ինտելեկտուալ եւ ուսուցողական խաղեր: Այս ամենն օգնում է երեխաներին կենսախնդրությամբ ու եռանդով իրականացնելու իրենց ստեղծագործական մտահղացումները:

Դպրոցի աշխատակազմը ամեն ամիս հանդիպում է ծնողների հետ, քըն-նարկում երեխաների առաջադիմության հարցերը, կազմակերպվում են մի-ջոցառումներ, որոնք նպաստում են դաստիարակչական խնդիրները հաղթա-հարելուն:

«Էռնեսկյան» դպրոցը ծրագրում է զգալիորեն ավելացնել աշակերտնե-րի թիվը. կառուցվում է նոր, առավել ընդարձակ շենք, որը հնարավորություն կընձեռի աշակերտներին եւ աշխատակազմին ապահովել բարձրակարգ սար-քավորումներով, համապատասխան հարմարություններով:

Համիճավանքի Թրքանճյան ընծայարան. Նոր կրթօջախ հաստատելու մյուս կարեւոր հանգրվանը դարձավ Համիճավանքում բացված ընծայարա-նը:

Է. դարից սկսյալ՝ Համիճավանքում գործել է դպրոց, որը ԺԱ. դարում Ալ-փաալանի արշավանքի ժամանակ, Համիճի վանքի հետ կործանվել եւ կրկին վերականգնվել է 1185-1236 թթ.: Համիճը եղել է նաեւ գրչության կենտրոն: Հայտնի է 1209 թ. Մարգարեի ձեռքով գրված հնագույն մի ձեռագիր Ավետա-րան՝ լրացված, ծաղկած եւ Համիճավանքում կազմված, որից միայն մի թերթ է հասել մեզ՝ հիշատակարանի հատվածից: Մեզ հասած հաջորդ ձեռագիրը 1219 թվականի է՝ գրված Աբասի որդի Գրիգորի առաջնորդության ժամանակ, երբ գրչության արվեստը ծաղկում էր Համիճի դպրոցում: Հետագա դարերում Համիճի դպրոցի գործունեության մասին հավաստի տվյալներ չկան:

Հռչակավոր Համիճավանքը նորից վերակենդանացավ ԺԸ. դարի առա-ջին կեսին, երբ ռուս-թուրքական պատերազմի հետեւանքով տասնյակ հա-զարավոր հայեր Արեւմտյան Հայաստանից գաղթեցին դեպի արեւելք եւ բնակություն հաստատեցին Շիրակում, Գուգարքում եւ այլուր: Այդ շրջանից Համիճի վանքը՝ իբրեւ արքեպիսկոպոսանիստ, դարձավ նորագաղթ հայերի մտավոր եւ մշակութային կենտրոնը:

1850-ական թվականների սկզբին Ալեքսանդրապոլում, վանքի կարիքնե-րը հոգալու համար, հիմնվեց հայ երիտասարդներից կազմված մի ընկերույթ-յուն:

1856-1857 թթ. Համիճավանքում բացվել է կիսագիշերօթիկ դպրոց: 1872 թ. այն ունեցել է 63 աշակերտ, 32-ը՝ գիշերօթիկ, 32-ը՝ երթելեկ: 1887 թ. եղել է երկդասյա դպրոց՝ հինգ բաժանմունքով: 1896 թ. ցարական կառավարութ-յունը փակել է դպրոցը, որը վերաբացվել է տաս տարի անց: 1907 թ. դար-ձել է երկսեռ ծխական դպրոց՝ գործելով Ղփչաղ (Համիճ) գյուղում: 1907-1908 ուսումնական տարում ունեցել է հինգ ուսուցիչ, 109 աշակերտ: 1913-1914

Հայոց Հայրապետը կրթության մշակույթի հետ

Հայոց Հայրապետը օրհնում է կրթության մշակերին

ուս. տարում դարձել է վեցամյա, հետագայում՝ միջնակարգ: 1887-1889 թթ. Հառիճի դպրոցում է սովորել Ավ. Իսահակյանը:

2012 թ. Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանին կից՝ Հառիճավանքում վերաբացվեց հոգեւոր ընծայարան, որն ունի ավագ դպրոցի կարգավիճակ: 2013 թ. փետրվարի 1-ից Հառիճի վանական համալիրը փոխանցվել է Արթիկի թեմին: Իսկ ապրիլին ՀՀ կրթության եւ գիտության նախարարության կողմից Հառիճավանքի ընծայարանին տրամադրվել է ավագ դպրոցի կրթական ծրագրեր իրականացնելու արտոնագիր:

2012-2013 թթ. ընծայարանում առաջին անգամ կազմակերպվել են պետական ավարտական քննություններ, որոնք հանձնել են 12-րդ դասարանի սաները: Հառիճավանքի ընծայարանի գրադարանը համալրվել է ավագ դպրոցի հումանիտար հոսքի դասագրքերով: Այսօր ընծայարանում սովորող աշակերտների թիվը հասնում է շուրջ չորս տասնյակի:

Կալկաթայի Հայոց մարդասիրական ճեմարան. Վեհափառ Հայրապետն իր ամենօրյա հոգածության ներքո է պահում ոչ միայն իր հաստատած կրթօջախները, այլեւ մեծագույն ջանասիրությամբ հետեւում է նախկինում հիմնադրված եւ ներկայումս կրթական գործունեություն իրականացնող հաստատություններին. դրանցից կարելի է առանձնացնել Կալկաթայի Հայոց մարդասիրական ճեմարանը: Պետք է նշել, որ Մարդասիրական ճեմարանի հիմնումը կարելի է ձեռքբերում է հնդկահայերի մշակութային կյանքում: Ճեմարան հիմնելու ցանկություն առաջին անգամ հայտնել է Աստվածատուր Մուրադխանյանը (1797 թ.): 1816 թ. Մեյդաբադից մի ջուղայեցի հայ եւս ճեմարան բացելու հարց է բարձրացնում: Ի վերջո, 1821 թ. տեղի է ունենում Հայկական մարդասիրական ճեմարանի բացման արարողությունը: Մինչեւ 1842 թ. դպրոցը եղել է երկսեռ, ունեցել է աղջիկների եւ տղաների առանձին բաժիններ, սակայն աղջիկների խումբը փակվել է: Ուսման վարձից ազատված էին անապահով ընտանիքների երեխաները: Աշակերտները սովորել են գրաբար, անգլերեն, ֆրանսերեն, լատիներեն, հունարեն, պարսկերեն, բնագիտություն, աշխարհագրություն, աստղաբաշխություն եւ մաթեմատիկա: Դըպրոցն ունեցել է երթեւեկ ու գիշերօթիկ բաժիններ:

Չորս հոգուց բաղկացած հոգաբարձուների խորհուրդը, որն ընտրվում էր համայնքի կողմից, ղեկավարում էր ճեմարանը: Կարելի է դերակատարում ուներ նաեւ «գլխավոր վարժապետը»: Առաջին ուսուցիչներն են եղել մշակույթի սկանալոր գործիչներ Մարտիրոս Դավթյանը, Մեսրոպ Թադիս-դյանը, Հովհաննես Ավդալյանը եւ այլք: 150 տարվա գործունեության ըն-

թացքում ճեմարանը տվել է նշանավոր շրջանավարտներ: Հայ երեխաների հետ սովորել են նաև հնդիկներ:

Վեհափառ Հայրապետը դեռես իր տեղապահության շրջանում սկսեց մեծ ուշադրություն դարձնել Մարդասիրական ճեմարանի գործունեությանը, գիտակցելով, որ այն Սփյուռքի գործող ամենահին կրթօջախներից է, նրա հետևողական ջանքերի շնորհիվ 1999-ին այն հանձնվեց Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի խնամքին, որից հետո սկսվեց եւ այսօր էլ շարունակվում է Մարդասիրական ճեմարանի վերելքն ու զարթոնքը: Հիացմունքի է արժանի, որ Հայոց Հայրապետը, լինելով բազմազբաղ, առանձնահատուկ հոգատարություն եւ ուշադրություն է ցուցաբերում Մարդասիրական ճեմարանի գործունեության նկատմամբ, հետաքրքրվում յուրաքանչյուր աշակերտով:

Ճեմարանում հրատարակվում է «Հնդկահայք-2009» երկլեզու՝ հայերեն-անգլերեն տարեգիրքը: Արդեն 2011 թ. ապրիլի 6-ին Կալկաթայում հրատարակվեց «Հնդկահայք-2010» տարեգիրքը:

1999-2012 թթ. Հայոց մարդասիրական ճեմարանն ավարտել է 49 աշակերտ: Նորին Սրբության օրհնությամբ՝ բարձր առաջադիմություն ունեցողները Եկեղեցու հովանավորությամբ իրենց կրթությունը շարունակում են Հնդկաստանի լավագույն համալսարաններում ու քոլեջներում: Ներկայումս Հայոց մարդասիրական ճեմարանում ուսանում են հայորդիներ Հնդկաստանից, Հայաստանից, Պարսկաստանից ու Իրաքից:

Գեորգյան հոգեւոր ճեմարան. Հայ դպրոցի եւ մշակույթի պատմության մեջ առանձնահատուկ տեղ ու դերակատարում ունի Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանը (1874-1917 թթ., ապա՝ 1945-ից մեր օրեր): Այս ճեմարանը շուրջ չորս տասնամյակ զբաղվել է սերունդների կրթությամբ եւ դաստիարակությամբ: Դժվար է պատկերացնել ԺԹ. դարավերջի եւ Ի. դարասկզբի հայ մտավոր կյանքն ու Եկեղեցին՝ առանց Գեորգյան ճեմարանի գործունեության: Այն ներառել եւ ամփոփել է հայ մշակույթը, նոր թափ հաղորդել գիտությանն ու հասարակական-քաղաքական մտքին, ամրացրել Հայ Եկեղեցու հիմքերը եւ վերանորոգել հայ հոգեւոր կյանքը:

Հոգեւոր ճեմարանի հիմնումը հնարավոր եղավ միայն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գեորգ Դ. Կոստանդնուպոլսեցու (1866-1882 թթ.) հետևողական ջանքերի շնորհիվ:

Կաթողիկոսի՝ 1867 թ. հունիսի 14-ի հրահանգով ստեղծվեց ուսումնական հանձնաժողով, որին հանձնարարվեց դպրոցներ բացել թեմերում: Բացի թեմական դպրոցներից՝ ծխական հարյուրավոր դպրոցներ բացվեցին գյուղերում եւ քաղաքներում: Ավելի ուշ՝ 1875 թ., սահմանվեց թեմական

Վեհափառ Հայրապետը մանուկների հետ...

Վեհափառ Զայրապետը մանուկների հետ...

տեսուչների պաշտոնը. նրանց հրահանգված էր ապահովել դպրոցների անխափան գործունեությունը:

Այս ամենի նպատակը դպրոցն ու Հայ Եկեղեցին ուսյալ, համակողմանի զարգացած ուսուցիչներով և եկեղեցականներով ապահովելն էր, ուստի հոգեւոր բարձրագույն ուսումնական հաստատություն ստեղծելու անհրաժեշտություն առաջացավ: Ուսումնական այսպիսի հաստատության հիմնադրումը դարձավ Հայոց Կաթողիկոսի ամենօրյա մտածումների հիմնական առարկան և հետագա գործունեության գլխավոր ուղենիշը: Պատահական չէ, որ դեռեւս 1866 թ.՝ Ս. Պետերբուրգում Ալեքսանդր Բ.-ի հետ հանդիպման ժամանակ, Գեորգ Դ. Կաթողիկոսը խոսել էր ճեմարանի հիմնադրման մասին և ստացել կայսեր հաճությունը: Համապատասխան պայմանավորվածություն էր ձեռք բերվել նաեւ ներքին գործոց և լուսավորության նախարարությունների, Կովկասի փոխարքայի գրասենյակի համապատասխան բաժինների հետ: Լուսավորության նախարարության պահանջով 1869 թ. մշակվել և կայսերական հաստատմանն է ներկայացվել ճեմարանի կանոնադրությունը, որի համաձայն՝ բացվելիք կրթօջախը պետք է լիներ վեցամյա դպրոցական հաստատություն՝ նման թեմականին: Սակայն լուսավորության նախարարության փորձագետները կանոնադրությունը մանրամասն ուսումնասիրելուց հետո մի շարք լուրջ փոփոխություններ էին կատարել. ճեմարանում ուսման տեւողությունը պետք է լիներ իննամյա, որից 6-ը՝ դպրոցական, իսկ 3-ը՝ լսարանական բաժիններում: Այսինքն՝ ճեմարանին տրվելու էր բարձրագույն ուսումնական հաստատության կարգավիճակ: Ի վերջո, որոշ ձգձգումներից հետո՝ 1874 թ. հոկտեմբերի 1-ին, ճեմարանի կանոնադրությունը հաստատվեց Ալեքսանդր Բ.-ի կողմից:

Հոգեւոր բարձրագույն ուսումնական հաստատություն բացելու հարցը վճռված էր: Ճեմարանի կառուցման վայրի վերաբերյալ բազմաթիվ առաջարկություններ էին արվում... Գեորգ Դ. Կաթողիկոսն այս հարցում չափազանց վճռական ու կտրուկ էր՝ ճեմարանը պետք է կառուցվեր Մայր Աթոռի հարեւանությամբ և հովանու ներքո:

Շենքի հիմնարկեքը մեծ շուքով և հանդիսավորությամբ տեղի ունեցավ 1869 թ. մայիսի 28-ին՝ Գեորգ Դ. Կաթողիկոսի օծման երկրորդ տարեդարձի օրը: Սակայն ճեմարանի շենքի կառուցումը տարբեր պատճառներով ձգձգվեց մինչեւ 1874 թ. կեսերը:

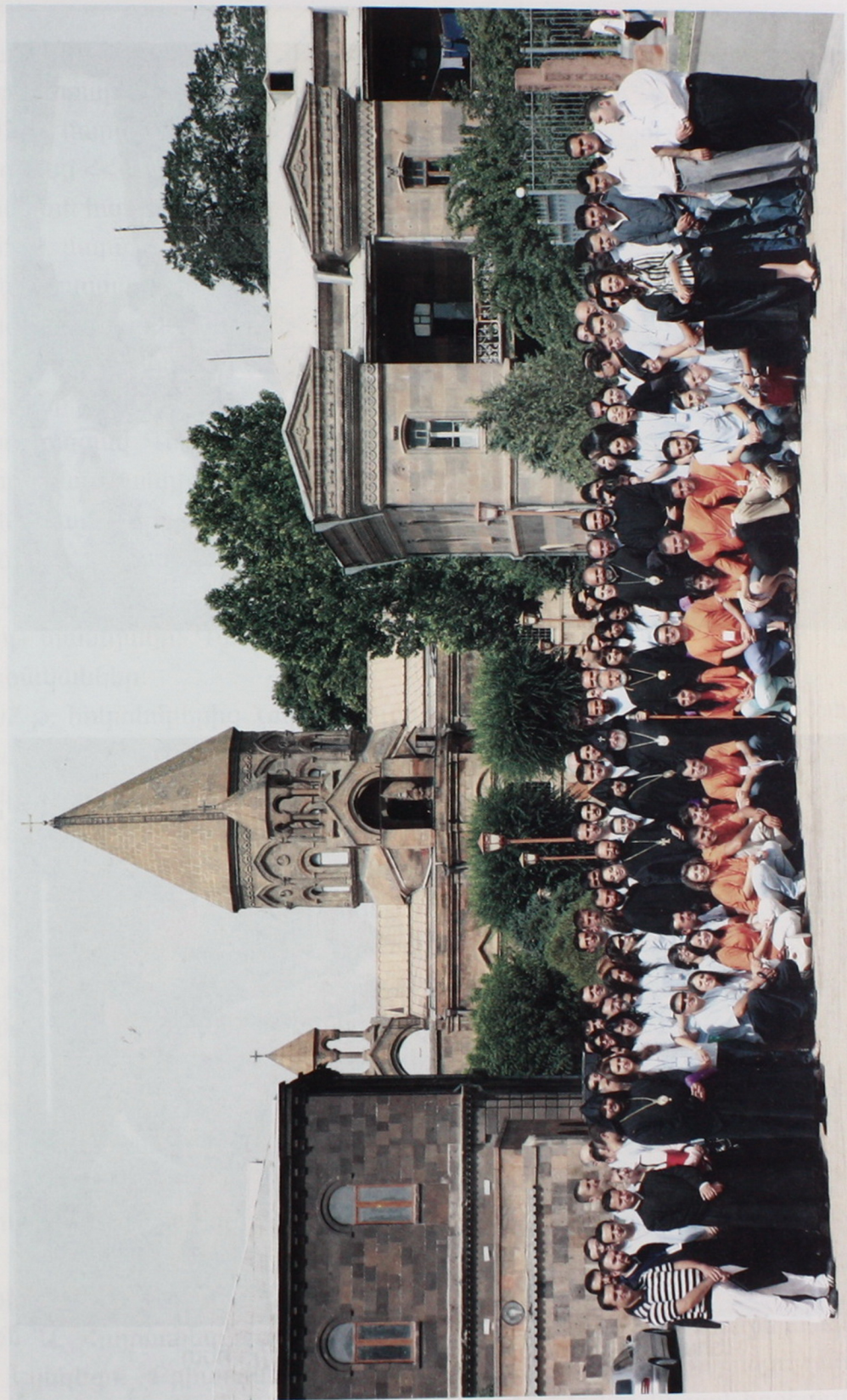
1874 թ. ամռանը նախատեսված 75-ի փոխարեն ընտրվեց 59 ուշիմ և խելացի սան: Ի վերջո, 1874 թ. սեպտեմբերի 28-ին՝ Ս. Գեորգ գորավարի տոնին, որը նաեւ Կաթողիկոսի անվանակոչության օրն էր, տեղի ունեցավ

ճեմարանի բացման հանդիսավոր արարողությունը: Ճեմարանական կանոնավոր պարապմունքներն սկսվեցին սեպտեմբերի 30-ին:

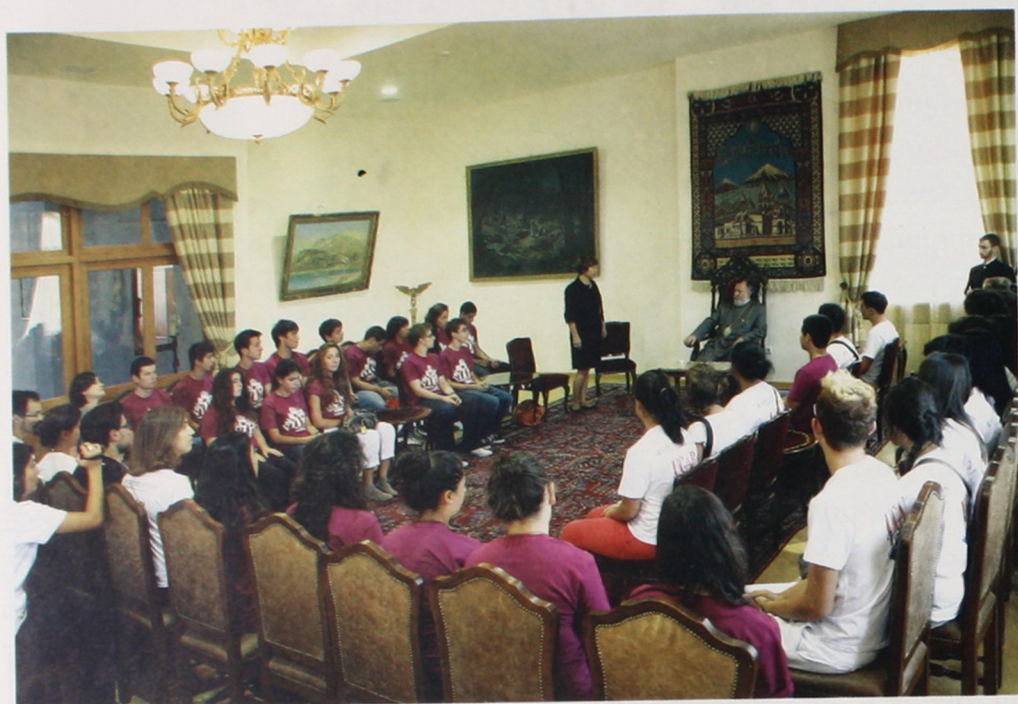
Ցավոք, քաղաքական ու ռազմական անբարենպաստ պայմանների հետևանքով 1917 թ. դեկտեմբերի 21-ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գեորգ Ե. Սուրենյանցի որոշմամբ, Հոգեւոր ճեմարանը դադարեցնում է պարապմունքները, իսկ ուսումնական հաստատության շենքը՝ տրամադրվում գինվորական հրամանատարությանը:

Հայաստանի առաջին Հանրապետության տարիներին (1918-1920 թթ.) Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանը վերաբացելու որոշ փորձեր եղել են, սակայն՝ ավարդյուն: Այդ ուղղությամբ կատարված աշխատանքների մանրամասն վերլուծությանն է նվիրված արխիվագետ Սանդրո Բեքրուդյանի «Ճեմարանի վերաբացման փորձերը» գրքույկը: Այստեղ անդրադարձ կա նաեւ խորհրդային տարիներին ճեմարանը վերաբացելու ուղղությամբ ձեռնարկված ավարդյուն քայլերին. հնարավոր չեղավ հաղթահարել խորհրդային վարչարարների կարծրացած, մերժողական ու թշնամական վերաբերմունքն այս նախաձեռնության նկատմամբ: Բարեբախտաբար, վիճակը փոխվեց, երբ 1945 թ. ապրիլի 5-ին երջանկահիշատակ Գեորգ Զ. Չորեքյան Կաթողիկոսը ԽՍՀՄ ղեկավար Ի. Ստալինի հետ անձնական հանդիպման ժամանակ բազում առաջարկությունների հետ մեկտեղ խնդրել է վերականգնել Ս. Էջմիածնի հոգեւոր ճեմարանը: Որոշ ժամանակ անց ստացվեց ճեմարանի վերաբացման թույլտվությունը, եւ 1945 թ. նոյեմբերի 1-ին հանդիսավոր պայմաններում այն սկսեց իր գործունեության երկրորդ շրջանը:

Ճեմարանի գործունեության երրորդ եւ չորրորդ շրջանները սերտորեն կապված են Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ.-ի անվան հետ: Անգնահատելի են Վեհափառ Հայրապետի ջանքերը Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանի գործունեության ուղղությամբ. նա անձամբ ղեկավարում է ճեմարանի խնդիրների առավել արդյունավետ լուծման ուղղությամբ տարվող աշխատանքները, մասնակցում մանկավարժական ժողովներին: Հայոց Հայրապետի ցուցումով է, որ վերականգնվեցին ավարտաճառերի պաշտպանությունը եւ սարկավագության ձեռնադրության քննությունները: Նա ջանք չի խնայում, որ Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանը դառնա գիտա-ուսումնական կարեւոր կենտրոն եւ համալրվի անհրաժեշտ գրականությամբ, համակարգչային նոր սարքավորումներով, որոնք կնպաստեն սաների գիտելիքների հարստացմանն ու մտահորիզոնի ընդլայնմանը: Ճեմարանում դասավանդում է շուրջ հինգ տասնյակ դասախոս (երկու տասնյակից ավելին՝ հոգեւորական): Վեհափառ

Վեհափառ Հայրապետը երիտասարդների հետ...

Վեհափառ Հայրապետը երիտասարդների հետ...

Հայրապետի օրհնությամբ եւ ճեմարանականների շանքերով վերականգնվել ու պարբերաբար հրատարակվում է «Տաթեւ» տարեգիրքը:

2002 թ. մարտի 29-ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը պաշտոնական նամակով դիմեց ՀՀ վարչապետին՝ Գեորգյան ճեմարանը որպես բարձրագույն ուսումնական հաստատություն ճանաչելու:

2005 թ. մարտի 18-ի թ. 322 լիցենզիայով ԳՀՃ-ն ճանաչվել է աստվածաբանական համալսարան:

Այսօր եւս շարունակվում են ճեմարանի սաների կրթական, դաստիարակչական մակարդակի բարձրացման ուղղությամբ տարվող աշխատանքները, որոնք գտնվում են Նորին Սրբության ուշադրության կենտրոնում: Վերջերս լրացավ Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանի 140-ամյակը, որի տոնակատարության հանդիսությունը գլխավորում էր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը. ճեմարանի արդյունավետ գործունեությունը հենց նրա հոգատարության արդյունքն է: Ճեմարանն ունի 104 ուսանող, դասավանդվող առարկաների թիվը անցնում է վեց տասնյակից, իսկ դասախոսների թիվը հասնում է շուրջ յոթ տասնյակի: Դասախոսներից 27-ը հոգևորականներ են, իսկ 41-ը՝ աշխարհականներ:

2002 թ. հոկտեմբերից Նորին Սուրբ Օծության տնօրինությամբ եւ օրհնությամբ վերականգնվեց քահանայից պատրաստման լսարանը, որը գործում է ճեմարանին կից, եւ կրթադաստիարակչական ողջ գործունեությունը վերահսկվում է տեսչության կողմից: 2005 թ. շուրջ 20 հոգի ավարտեց քահանայից պատրաստման լսարանը եւ ձեռնադրվելով քահանա՝ համալրեց Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու հոգեւորականաց դասը: Այսօր Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանում գործում է քահանայից պատրաստման երեք լսարան, որտեղ ուսանում է շուրջ 23 ունկնդիր:

Վեհափառ Հայրապետի անմիջական տնօրինությամբ եւ օրհնությամբ Մայր Աթոռի չորս տասնյակից ավելի միաբան սովորել եւ շարունակում է ուսանել արտասահմանյան տարբեր երկրների հեղինակավոր համալսարաններում՝ ստանալով աստվածաբանական համապատասխան կրթություն: Վերջին տարիներին Նորին Սրբության օրհնությամբ մի շարք հոգեւորականներ ուսանում են նաեւ հայաստանյան բուհերում՝ խորացնելով իրենց գիտելիքները:

Քրիստոնեական դաստիարակության կենտրոն. Երջանկահիշատակ Վազգեն Ա. Հայրապետի օրոք՝ 1991 թ., հիմնադրվեց Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու Քրիստոնեական դաստիարակության եւ քարոզչության կենտրոնը (ՔԴԿ), որի պաշտոնական բացումը տեղի ունեցավ հոգեւույս

Գարեգին Ա. Կաթողիկոսի օրոք՝ 1996 թվականին, Էջմիածնի Ս. Գայանե վանքի տարածքում գտնվող շենքում:

Կենտրոնի գործունեության անդրանիկ պտուղը մեկօրյա (կիրակնօրյա) դպրոցական համակարգի ստեղծումն էր եւ կրոնի ուսուցիչների վերապատրաստման դասընթացների կազմակերպումը: Կենտրոնը նաեւ զբաղվում էր հոգեւոր գրականության, «Քրիստոնյա Հայաստան» թերթի պատրաստմամբ եւ հրատարակությամբ, ինչպես նաեւ քրիստոնեական դաստիարակության եւ քարոզչության բովանդակային հաղորդաշարերի հեռարձակմամբ:

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի բարձր տնօրինությամբ 2005 թ. սեպտեմբերի 1-ից ՔԴԿ-ն վերակազմավորվեց, ամբողջովին փոխեց իր ռազմավարությունը եւ ստանձնեց Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի կողմից հանրակրթական ոլորտում իրականացվող բոլոր ծրագրերի՝ կյանքի կոչման առաքելությունը՝ անվանվելով Քրիստոնեական դաստիարակության կենտրոն (ՔԴԿ):

Այսօր ՔԴԿ-ի գործունեության շրջանակում ընդգրկված են նախադպրոցական, միջնակարգ ընդհանուր, հատուկ տիպի դպրոցների ու մանկատների, կիրակնօրյա կրթության ոլորտները:

Կենտրոնի գործունեությունը համակազմվում է ՔԴԿ-ի գրասենյակային ու տարածաշրջանային աշխատակիցների գործունեությամբ: Գրասենյակային աշխատակիցները ստանձնում են կենտրոնի գործունեության ոլորտի, ծրագրերի համակարգման, հասարակայնության եւ արտաքին կապերի պատասխանատվությունը, իսկ տարածաշրջանային պատասխանատուները տեղայնացնում են այդ գործունեությունը: Կենտրոնը համագործակցում է ՀՀ տարբեր նախարարությունների, հայաստանյան եւ միջազգային, հասարակական ու բարեգործական տարբեր կազմակերպությունների հետ:

2002 թ. Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի եւ ՀՀ կառավարության միջեւ կնքվեց համաձայնագիր հանրակրթական դպրոցներում «Հայոց Եկեղեցու պատմություն» (ՀԵՊ) առարկան ներդնելու վերաբերյալ: Սույն համաձայնագիրը ամրապնդվեց Վեհափառ Հայրապետի եւ ՀՀ ԿԳՆ նախարարի միջեւ 2005 թ. կնքված համաձայնագրով՝ կարգավորելով յուրաքանչյուր կողմին վերապահված աշխատանքները ՀԵՊ առարկայի առնչությամբ: Առարկան 2005-ից ընդգրկված է հանրակրթական դպրոցի պետական ուսումնական ծրագրի 4-10-րդ (այսօր՝ 5-10-րդ) դասարանների առարկայացանկում:

ՔԴԿ-ն (2005-2006 ուս. տարվանից սկսյալ) Կրթության ազգային ինստիտուտի եւ Հայաստանի Աստվածաշնչային ընկերության հետ համատեղ

իրականացրել է ՀԵՊ ուսուցիչների վերապատրաստման մեկնարկային դասընթացներ երեսնում եւ ՀՀ մարզերում:

ԿԳՆ-ի հետ փոխադարձ համաձայնությամբ՝ 2005 թ. սեպտեմբերից ՔԴԿ-ն ստանձնել է հանրակրթական դպրոցներում Հայոց Եկեղեցու պատմություն առարկայի դասավանդման հետ առնչվող խնդիրների վերահսկողությունը: ՔԴԿ-ի պատասխանատուները պարբերաբար այցելում են դպրոցներ, իրականացնում ՀԵՊ առարկայի դասալսումներ, մատնանշում ուսուցիչների բացթողումները, օգնում շտկել դրանք: Տարածաշրջաններում շարունակաբար կազմակերպվում են մասնագիտական սեմինարներ ՀԵՊ առարկայի ուսուցիչների համար, հանդիպումներ հոգեւորականների հետ, ուխտագնացություններ եւ այլն:

ՀԵՊ առարկայի կայացմանը մեծապես նպաստում է նաեւ առարկայական օլիմպիադայի անցկացումը, որի արդյունավետությունը թույլ է տալիս նկատել, որ այս նախաձեռնությունը կիրառելի է նաեւ ապագայում: Նշյալ գործընթացի վերահսկողությունն ու կազմակերպումը եւս վստահված է ՔԴԿ-ին:

Առօրյա աշխատանքային գործունեությանը զուգահեռ՝ ՔԴԿ-ն իրականացնում է կրթադաստիարակչական տարաբնույթ ծրագրեր: Նախադպրոցական ուսումնական հաստատություններում իրականացվել է «Ս. Զատիկը մանուկների աչքերով», «Ծաղկազարդը տոնում են մանուկները», հանդիպում մանկապարտեզների տնօրենների հետ ծրագրերը: Հանրակրթական դպրոցներում իրականացվել են «Ս. Պատարագն աշակերտի շուրթերով», «Հոգեւոր աջակցություն ընտանիքներին», «Գրերի գյուտից մինչեւ գրատպություն», «Դեռահասների ռիսկային վարքագծի կանխարգելում», ընթացիկ տարում՝ «Ավետարանական առակները դպրոցներում» ծրագրերը, ինչպես նաեւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում պարբերաբար կազմակերպվում են աշակերտների ընդունելություն, օրհնություն եւ շրջայցեր:

Նորին Սրբության օրհնությամբ 2013-2014 թթ. մի քանի փուլով իրականացվել է «Օգնություն սիրիահայ երեխաներին» ծրագիրը, որին մասնակցել են ինչպես դպրոցահասակ, այնպես եւ մանկապարտեզ հաճախող երեխաներ:

ՔԴԿ-ն կազմակերպում է նաեւ վերապատրաստման ամենամյա դասընթացներ կիրակնօրյա կրթօջախների ուսուցիչների համար, ինչպես նաեւ՝ թեմական ներկայացուցչական հավաքներ եւ այցելություններ վարժարաններ: Հայաստանյան թեմերում գործում է շուրջ 120 կիրակնօրյա վարժարան: Կիրակնօրյա կրթության ոլորտում ՔԴԿ-ի ծրագրերի իրագործ-

մանը մեծապես աջակցում է «World Vision» միջազգային բարեգործական կազմակերպության Հայաստանի ներկայացուցչությունը:

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի ՔԴԿ-ի կողմից մշակվել է «Հատուկ դպրոցների եւ մանկատների սաների հետկրթական կամ հետմանկատունյան կյանքում հասարակության մեջ ինտեգրման» ծրագիր:

Հայաստանի Աստվածաշնչային ընկերության հետ համատեղ հրատարակվել է ՀԵՊ 5-րդ դասարանի դասագրքի Բրալյան տարբերակը, որը տրամադրվել է Երեւանի թիվ 14 հատուկ դպրոցի՝ տեսողության խանգարում ունեցող երեխաներին: Համապատասխան աշխատանքներ են տարվում հաջորդ դասարանների դասագրքերի հրատարակման ուղղությամբ:

ՔԴԿ-ն գործունեության արդյունավետության բարձրացման համար նախանշել է ռազմավարական հետեւյալ ուղղությունները.

ա. կրթադաստիարակչական գործունեության իրականացում,

բ. համագործակցության ընդլայնում,

գ. ՔԴԿ-ի ինստիտուցիոնալ կարողության զարգացում:

ՔԴԿ-ն նախաձեռնել է իրականացրել է «Իմ գանձարանը» գունազարդման գրքի հրատարակությունը. գրքում գետեղված են նաեւ նկարին համապատասխանող պատմություններ:

Վեհափառ Հայրապետի օրհնությամբ 2013 թ. առաջին անգամ իրականացվեց «ՆՈՒՀ-ի լավագույն տնօրեն, լավագույն մանկավարժ, լավագույն դաստիարակ, լավագույն երիտասարդ դաստիարակ» հանրապետական մրցույթը, որի արդյունքում պարգևատրվեցին անվանակարգերում լավագույնը ճանաչված մասնակիցները:

Սույն թվականի հունիսի 23-ին Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օրհնությամբ եռակողմ համագործակցության հուշագիր ստորագրվեց ՔԴԿ-ի, ՄԱԿ-ի Մանկական հիմնադրամի (UNICEF) եւ «Մաքուր ջուր» (MGA WATERS) ՍՊԸ-ի հետ՝ երեխաների հոգեւոր, բարոյական դաստիարակության, գիտական ու հրատարակչական ծրագրերի կյանքի կոչման, մասնագիտական կրթության որակի բարձրացման ուղղությամբ իրականացվող աշխատանքներում համագործակցելու պատրաստակամություն հայտնելով:

Արդի ժամանակներում հրամայական է դարձել նաեւ կենտրոնի պաշտոնական կայքի ստեղծումը, որի միջոցով ոչ միայն կապահովվի ՔԴԿ-ի աշխատանքների լուսաբանումը, այլեւ՝ տարատեսակ կրթադաստիարակչական ծրագրերի իրականացումը: Այս ուղղությամբ տարվում են համա-

պատասխան աշխատանքներ, եւ առաջիկայում կայքը ամբողջապէս կգործարկվի:

Հրատարակչական բաժին եւ տպարան. Կրթադաստիարակչական կարեւոր նշանակություն ունի նաեւ Մայր Աթոռի հրատարակչական գործունեությունը. 2006 թ. ապրիլից Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի տնօրինությամբ ստեղծվեց Հրատարակչական բաժինը: Այն ունի իր խորհուրդը, որում ընդգրկված են լավագույն մասնագետներ: Հրատարակչական բաժինը տպագրում է մեկնողական, դավանաբանական, հակաճառական, հայրաբանական, հոգեւոր-բարոյախրատական, հայագիտական բնույթի գրքեր, Հայ Եկեղեցու ծեսը ներկայացնող եւ մեկնաբանող աշխատություններ, արդթագրքեր, տոնախոսական քարոզչերթիկներ: Առանց այս հրատարակությունների անհնար է պատկերացնել Մայր Աթոռի կրթական եւ քարոզչական կառույցների արդյունավետ գործունեությունը:

Վեհափառ Հայրապետի օրհնությամբ եւ անմիջական աջակցությամբ այս բաժինն իր գործունեության 9 տարվա ընթացքում հրատարակել է շուրջ 300 անուն գիրք:

Կարեւոր ու նշանակալի է նաեւ «Էջմիածին» կրոնագիտական-հայագիտական ամսագրի եւ «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթի հրատարակությունը: 2013 թվականից «Էջմիածին» ամսագրի եւ «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթի խմբագրություններն ընդգրկվել են Պաշտոնական մամուլի նորաստեղծ բաժնում, որը նպաստում է աշխատանքների առավել համակարգված ու նպատակային կազմակերպմանը: Նշենք, որ այս տարիներին բարեփոխումներ են կատարվել թե՛ ամսագրում, թե՛ երկշաբաթաթերթում: Այս ոլորտին սերտորեն առնչվում է նաեւ Մայր Աթոռի տպարանի գործունեությունը:

Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին այսօր եւս հավատարիմ է տպագիր գրքի հանդեպ իր ունեցած ավանդական վերաբերմունքին. հրատարակչական գործը գտնվում է Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հոգաձության եւ ուշադրության կենտրոնում:

«Վաչե եւ Թամար Մանուկյան Մատենադարան». Հայ Եկեղեցին իր ձեւավորման շրջանից սկսած եղել եւ մնում է հայ ժողովրդի հոգեւոր-մշակութային գանձարանը հարստացնող համագգային եզակի կառույցներից:

Հայ Եկեղեցու եւ ժողովրդի հոգեւոր կենտրոն Միաձնաէջ այս սուրբ վայրում Մատենադարանի անհրաժեշտությունը գիտակցվել է դեռեւս Ե. դարում: Եւ պատահական չէ, որ կաթողիկոսական նստավայրին կից է

ստեղծվել առաջին գրապահոցը, որտեղ հազարավոր ձեռագիր մատյաններ են գրվել ու ընդօրինակվել:

Գարեգին Բ. Վեհափառ Հայրապետի գահակալության առաջին իսկ տարիներից Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում նոր զարկ տրվեց գրադարանային գործի կազմակերպմանը: Նորին Սրբության բարձր տնօրինությամբ եւ Վաչե ու Թամար Մանուկյանների ազնիվ նվիրատվությամբ կարճ ժամանակահատվածում վեր խոյացավ գիրքը ստեղծող, պաշտող ժողովրդին հարիր՝ Ս. Էջմիածնի Մատենադարանի շենքը: Այն Հայ Եկեղեցու բազմադարյա գրավոր հարուստ ժառանգության հանդեպ անսահման ակնածանքի խտացյալ նյութական խորհրդանիշն է:

«Վաչե եւ Թամար Մանուկյան» Մատենադարանը պաշտոնապես բացվել է 2012 թ. հոկտեմբերի 18-ին: Մատենադարանի բազմահարուստ ֆոնդի հիմքն է դեռեւս երջանկահիշատակ Վազգեն Ա. Կաթողիկոսի գահակալության շրջանում Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում հիմնադրված գրադարանը, երանաշնորհ Գարեգին Ա. Հայրապետի անձնական գրադարանային ֆոնդը, Հայաստանի Աստվածաշնչային ընկերության նվիրաբերած կրոնագիտական բացառիկ գրականությունը: Տարիներ շարունակ համարվելով միայն գահակալ հայրապետների անձնական գրադարան եւ չունենալով շենքային համապատասխան պայմաններ՝ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի գրադարանը, ըստ էության, փակ է եղել հասարակության լայն զանգվածների համար: Վեհափառ Հայրապետի բարձր տնօրինությամբ՝ նորակառույց Մատենադարանի դռները բաց են բոլորի առջեւ:

Մատենադարանի ֆոնդերի համալրումն իրականացվում է նվիրատվությունների շնորհիվ: Այս կառույցն ունի առանձին բյուջե, որից տարեկան մի քանի միլիոն դրամ է հատկացվում միայն գրականության ձեռքբերմանը:

Մինչ այժմ հիմնական աշխատանքներն ուղղված են եղել առկա եւ հրնթացս համալրվող գրականության հաշվառմանը, քարտագրմանը, դասակարգմանն ու ընթերցողների սպասարկմանը:

Այս տարի Ս. Էջմիածնի Մատենադարանը Ազգային գրադարանի հետ համատեղ նախագիծ է մշակել՝ Մայր Աթոռի «Արարատ» եւ «Էջմիածին» պաշտոնական ամսագրերը թվայնացնելու, հայ մամուլի համահավաք գրացուցակում ազատ օգտագործման սկզբունքով ներկայացնելու. նախագիծն արդեն իսկ ընթացքի մեջ է:

Մայր Աթոռի Մատենադարանն իր հնատիպ գրականության բաց ֆոնդում ունի շուրջ 400 միավոր գիրք: Ազգային գրադարանի եւ ՀՀ ԳԱԱ Հիմնարար գիտական գրադարանի հետ համագործակցությամբ Ս. Էջմիածնի

Ս. Էջմիածնի Մատենադարանի բացումը

Սահմանամերձ դիրքերում

Բանակի իղգևոր սպասավորությունը

Ս. Էջմիածնի Մատենադարանը

Մատենադարանը եւս ընդգրկվեց այդ գործընթացում՝ տրամադրելով միայն այն գրականության թվայնացված ձեւաչափերը, որոնց եզակի օրինակները պահպանված էին մեզ մոտ եւ չկային համընդհանուր քարտարանում:

Ներկայումս Մատենադարանի ֆոնդերի թվայնացման հիմնական աշխատանքներն ուղղված են լրիվ բնագրային շտեմարանի ձեւավորմանը: Էջ առ էջ սկանավորման միջոցով թվայնացվում է առկա գրականությունը՝ առաջին անհրաժեշտության եւ բացառիկության սկզբունքով՝ նախապատվություն տալով կրոնական, ապա եւ՝ հայագիտական գրականությանը: Կատարված աշխատանքները պահպանվում են տվյալների բազայում, ինչպես անմշակ, այնպես եւ վերջնական տարբերակներով՝ հետագայում ծրագրատեխնիկական ապահովում ունենալու պարագայում, շտեմարանի արագ ձեւավորման համար:

Նախատեսվում է ձեւավորել էլեկտրոնային քարտարան՝ հիմնված ստանդարտացման միջազգային կազմակերպության ընդունած համաձայնագրերի վրա, որպեսզի հնարավոր լինի միանալ տարբեր գրադարանների միջեւ տեղեկատվական պաշարների փոխանակման գործընթացին: Աշխատանքները կշարունակվեն լրիվ բնագրային շտեմարանների կազմման եւ ձեւավորման ուղղությամբ: Նորագույն տեխնիկական սարքերի ձեռքբերման արդյունքում կարագնա Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի Մատենադարանի գրքերի թվայնացման եւ ընթերցողների էլեկտրոնային սպասարկման գործընթացը:

Մատենադարանը ներքին պայմանավորվածություն ունի Մայր Աթոռի Հրատարակչական բաժնի հետ, ըստ որի՝ տպագրված գրքերը համապատասխան ձեւաչափով ու համակարգված կտեղադրվեն նախատեսվող կայքում՝ ազատ ներբեռնման սկզբունքով:

Նախատեսվում է եկող տարի՝ Մեծ Եղեռնի 100-ամյա տարելիցին ընդառաջ լծվել մի կարեւոր ծրագրի իրականացմանը. ցեղասպանության մատենագիտության մեջ նկարագրված շուրջ 17.000 միավոր գիրքը թվայնացնել եւ տեսանելի դարձնել ողջ հանրությանը: Այս փուլում, առաջնահերթության սկզբունքից ելնելով, խնդիր է դրվել թվայնացնել Հայկական հարցին եւ Հայոց ցեղասպանությանը վերաբերող օտարալեզու, ապա՝ նաեւ հայերեն գրականությունը:

Պետք է նշել, որ Ս. Էջմիածնի Մատենադարանն իրականացնելու է ոչ միայն գրադարանային ու գիտական գործունեություն, այլեւ արդեն ավարտական փուլում են գտնվում ներսում թանգարան ունենալու աշխատանքները: Նախատեսվում է երեք սրահ հատկացնել թանգարանին, որն ընդհանուր անվամբ կոչվելու է «Գրքի թանգարան»՝ ներառելով երեք բաժին: Առաջին

մեծ բաժնում, որը կոչվելու է «Գիրքը Ս. Էջմիածնում», նախատեսվում է ցուցադրել 1771-2014 թթ. տպագրված արժեքավոր գրքերը, երկրորդ բաժինը նվիրված է հնատիպ գրքի ցուցադրությանը, իսկ երրորդ բաժինը կկոչվի «Թեմատիկ փոփոխությունների սրահ», որտեղ կցուցադրվեն համազգային նշանակության որեւէ երեսույթի, ազգային-եկեղեցական հայտնի գործչի վերաբերյալ գրքեր, որոնք որոշակի պարբերականությամբ կփոփոխվեն:

Անշուշտ, Մատենադարանն ունի նաեւ հեռահար ծրագրեր, որոնց մասին դեռեւս վաղ է խոսել, սակայն ցանկանում ենք ընդգծել, որ այս կառույցը գտնվում է Հայոց Հայրապետի ուշադրության եւ հոգածության կենտրոնում:

Թանգարաններ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Հայրապետի մշակութային եւ կրթադաստիարակչական գործունեության անքակտելի մասն է կազմում թանգարանային գոտու ստեղծումը: Վեհափառ Հայրապետը հոգ է տանում ոչ միայն իր օրոք ստեղծված կառույցների, այլ իր կաթողիկոսությանը նախորդող շրջաններում կառուցված շինությունների մասին: Նորին Սրբության տնօրինությամբ եւ օրհնությամբ ստեղծվել են նոր թանգարաններ, օրինակ՝ Ռուբեն Մեակի անվան թանգարանը, մեկուկես տասնամյակում հիմնովին վերանորոգվել եւ բարեկարգվել են Մայր Աթոռի մյուս բոլոր թանգարանները: Այս ոլորտում ոչ միայն ժամանակի պահանջներին եւ ոգուն համապատասխան վերանորոգվել են թանգարանային կառույցները, այլեւ համալրվել ու վերականգնվել են բազմաթիվ ցուցանմուշներ:

Երիտասարդական ծրագրեր. Համառոտ նշենք Վեհափառ Հայրապետի՝ երիտասարդների շրջանում հոգեւոր զարթոնքի ուղղությամբ տարվող աշխատանքները, այս ոլորտում Նորին Սրբության դերը չափազանց կարեւոր է: Նրա օրոք զարկ տրվեց եկեղեցիներին կից երիտասարդաց միությունների գործունեությանը: Այս լույսի ներքո է ընկալվում նաեւ Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու՝ համաշխարհային երիտասարդական կազմակերպության եւ հոգեւոր ծառայությունը բուհերում բաժինների գործունեությունը, ինչպես նաեւ երիտասարդական բազմաթիվ հոգեւոր ծրագրերը, կրոնական միությունների ստեղծումը. նշակալի աշխատանք է տարվում հայ երիտասարդին, ուսանողին կրթելու, Հայ Եկեղեցու եւ ժողովրդի ավանդույթների համաձայն դաստիարակելու, հոգեւոր գիտելիքներով զինելու ուղղությամբ:

Բանակ եւ կալանավայր. Մեր օրերում մի կարեւոր իրողություն եւս չի վրիպել Ամենայն Հայոց Հայրապետի հոգածությունից եւ ուշադրությունից. դա բանակում եւ ազատագրկման վայրերում հոգեւոր ծառայության իրականացման խնդիրն է: Գարեգին Բ. Հայրապետը վերականգնեց Եկեղեցու ավանդույթին ու ոգուն հարիր այս գործունեությունը եւ մեծ ուշադրությամբ հետեւում է այս ոլորտում տարվող աշխատանքներին: Այդ են վկայում Հայ

Եկեղեցու եւ ՀՀ կառավարության միջեւ կնքված բազմաթիվ պայմանագրերն ու հուշագրերը՝ ուղղված հոգեւորականի դերի եւ հեղինակության բարձրացմանը, այսօր հայ հոգեւորականը սահմանին կանգնած զինվորի եւ ազատությունը կորցրաց յուրաքանչյուր քաղաքացու կողքին է:

Իհարկէ, այս հոդվածի սահմաններում չենք կարող նկարագրել այն հսկայածավալ աշխատանքը, որ իրականացրել է Վեհափառ Հայրապետը 15-ամյա գործունեության ընթացքում: Սակայն Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հայրենական եւ եկեղեցաշէն գործունեության այս համառոտ ակնարկն իսկ վկայում է, որ Վեհափառ Հայրապետը լի է եռանդով, հաստատականությամբ եւ վճռականությամբ՝ շարունակելու իր հոգեւոր ծառայությունը՝ ի բարօրություն համայն հայ ժողովրդի, ի սպաս Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու եւ Հայաստանի բարգավաճման:

Բարեգութ եւ ամենագոր Տիրոջից հայցում ենք, որ Նորին Սրբությանը շնորհի անկտարում կամք եւ անբեկանելի կորով՝ շարունակելու եւ լրումին հասցնելու ժողովրդավեր ու եկեղեցաձայաստ բոլոր ծրագրերը, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին ցանկանում ենք նորանոր հաջողություններ՝ քրիստոսահաստատ Ս. Էջմիածնին եւ հայ ժողովրդին ծառայելու սրբազան առաքելության մեջ:

РЕЗЮМЕ

Не оценимы усилия Его Святейшества Католикоса Всех Армян на ниве организации бесперебойной работы духовно-просветительских учебных заведений и их дальнейшего развития. Образование и просвещение, которые он всегда считал одной из первостепенных задач своей деятельности, постоянно находятся в центре внимания Его Святейшества. Результатом этой деятельности Его Святейшества на престоле Св. Эчмиадзина стал и целый ряд духовных, образовательных и культурных программ, постоянная работа по повышению уровня обучения, преследующие цель всемерного повышения и образовательного, и научного, и морально-духовного уровня армянского народа.

SUMMARY

His Holiness' efforts are valuable in the spheres of organizing the persistent activity of spiritual-educational institutions and of providing their further development. The education has always been important for His Holiness, and it has been a priority in his activity. Activities carried out during the pontificate of His Holiness resulted in a series of spiritual, educational-cultural projects, works aimed at raising the level of studies in educational institutions. And their main goal is to advance the borders of the abilities of the Armenian nation in both the educational, scientific and moral conditions.